

Nilufar DJURAYEVA,
Toshkent to'qimachilik va yengil sanoat instituti katta o'qituvchisi
E-mail: nilufar@gmail.com

O'zbekiston-Finlandiya pedagogika instituti professori J.Eshnazarov taqrizi asosida

TALABALARDA SAMARALI MULOQOTNI RIVOJLANTIRISH UCHUN INNOVATSION TA'LIM STRATEGIYALARITNING AHAMIYATI

Аннотация

Muloqot – bir birimizga fikrlarimizni, tuyg'ularimizni, tasavvur va g'oyalarimizni yetkazib beruvchi vosita. Har bir talaba, albatta, samarali muloqot ko'nikmalariga muhtoj. Shu nuqtai nazardan, o'qituvchilar talabalar o'rtasida muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim o'rin tutadi. Hozirgi tezkor zamonda darslarda innovatsion usullar va strategiyalardan foydalanishga talab ortib bormoqda, talabalar o'rtasida kommunikatsiya ko'nikmalarini oshirish uchun turli xil sifatli o'quv resurslarini shakllantirishni talab etmoqda. Ushbu maqolada talabalarda muloqot ko'nikmalarini rivojlanishi va kelajakda yetuk kadr bo'lib yetishishida raqamli resurslarning o'rni haqidagi ma'lumotlar yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: Muloqot, kommunikatsiya, ko'nikmalar, o'qituvchilar, talabalar, o'quv resurslari, dars, qobiliyatlar, jarayon, rivojlanish, jamiyat, blog, elektron kitoblar.

ЦЕННОСТЬ ПРИМЕНЕНИЯ ИННОВАЦИОННЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ ДЛЯ УЛУЧШЕНИЯ КОММУНИКАЦИИ СТУДЕНТОВ

Аннотация

Общение – это средство передачи наших мыслей, чувств, воображения и идей друг другу. Каждому студенту обязательно нужны эффективные коммуникативные навыки. В связи с этим учителя играют важную роль в развитии коммуникативных навыков у учащихся. В современном быстро меняющемся мире возрастает потребность в использовании инновационных методов и стратегий на занятиях, что требует формирования различных качественных образовательных ресурсов для повышения коммуникативных навыков учащихся.

Ключевые слова: Коммуникация, общение, навыки, учителя, ученики, учебные ресурсы, урок, процесс, развитие, сообщество, блог, электронные книги.

THE IMPORTANCE OF USING INNOVATIVE LEARNING STRATEGIES TO DEVELOP EFFECTIVE STUDENTS COMMUNICATION

Annotation

Communication is a means of conveying our thoughts, feelings, imagination and ideas to each other. It is mandatory for every student to have effective communication skills. Therefore, teachers play an important role in developing communication skills in students. In today's fast changing world, there is an increasing need to use innovative methods and strategies in the classroom, which requires the formation of various quality educational resources to enhance students' communication skills.

Keywords: Communication, communication skills, teachers, students, teaching resources, lesson, process, development, community, blog, e-books.

Kirish. Rivojlanib borayotgan jamiyatimizda sog'lom avlodni, komil insonlarni voyaga yetkazish masalasiga katta e'tibor berilmoqda. Komil insonning muhim sifatlaridan biri muloqot madaniyatidir. Muloqot faqat insonlarga xos bo'lgan jarayondir. Kishilarda faoliyat jarayonida bir-birlari bilan muloqotda bo'lish ehtiyoji tug'iladi. O'zaro muloqot esa, tabiiyki, kishilik jamiyati vujudga kelishining eng asosiy usuri hisoblanadi.

Muloqot odamlarning mazmunli o'zaro ta'siri jarayoni sifatida ta'riflanishi mumkin. Muloqot - bu gapirish, yozish yoki imo-ishoralar qilish orqali har qanday xabar etkazish yoki qabul qilish jarayoni [1].

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. L.N.Kulikova, A.V.Molovajenko, V.N.Myasichevlar o'z ishlarida muloqotning talaba shaxsini rivojlantirishdagi ahamiyatiga katta baho berganlar. Psixologlar shaxsning muloqot imkoniyatini aniqlash maqsadida quyidagi savollar bilan murojaat qilganlar. «Nima uchun muloqot qilish kerak?». Mazkur savolga quyidagicha javob olganlar: «muloqot kishilar orasida umumiylikni tarkib toptiradi, ularning birgalikdagi faoliyatini boshqaradi, bilish usuli sifatida namoyon bo'ladi, alohida shaxslarni bilish asosi sifatida xizmat qiladi. Shu

tariqa muloqot, shaxsning o'z-o'zini aniqlashiga xizmat qilib, uning hamkorlikdagi faoliyatga kirishishini ta'minlaydi va muloqot sub'ektlari orasida o'zaro hamkorlik muhitini vujudga keltiradi».

A.A.Leontievning ta'rifidagi pedagogik muloqot "...o'quvchining motivatsiyasi va ta'lim faoliyatining ijodiy xarakterini rivojlantirish, o'quvchining shaxsini to'g'ri shakllantirish uchun eng yaxshi sharoitlarni yaratadigan o'qituvchi (va kengroq ma'noda - o'qituvchilar jamoasi) o'quv jarayonida maktab o'quvchilari bilan aloqador. O'rganish uchun qulay hissiy iqlimni ta'minlaydi (xususan, "psixologik to'siq" paydo bo'lishining oldini oladi). Bolalar jamoasidagi ijtimoiy-psixologik jarayonlarni boshqarishni ta'minlaydi va ta'lim jarayonida o'qituvchining shaxsiy xususiyatlaridan maksimal darajada foydalanishga imkon beradi" [8].

Muloqot shaxsni psixologik va ijtimoiy rivojlanishining asosiy omillaridan biridir. Muloqot ko'nikmalari butun insoniyat uchun zarurdir, boshqa odamlar bilan sifatli aloqa o'rnatish va ijtimoiy moslashuvlarni o'zichiga oladi. Dastlabki minimal muloqot qobiliyati har bir insonda bor, lekin tajriba shuni ko'rsatadiki, bu qobiliyatlar ko'pincha turli muammolarni hal qilish uchun etarli

bo'lmaydi. Bundan kelib chiqadiki, bu ko'nikmalarni rivojlantirish vatakomillashtirish kerak. Talabalar o'rtasida muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishda o'qituvchining o'rni juda muhimdir. Ular barcha talabalarning kuchli va zaif tomonlari turlicha ekanligini tushunishlari kerak [2]. O'qituvchi faqat muloqot qobiliyatlarini orqali talabalarning muammolariga ijodiy va samarali echimlarni taklif qilishi mumkin. Auditoriyadagi muhit ko'p jihatdan uning ichida sodir bo'ladigan muloqot sifatiga bog'liq.

O'qituvchi talabalarning kommunikativ ko'nikmalarini oshirish uchun chora ko'rishi bu esa o'z o'rnidagurux muhitiga ijodiy ta'sir ko'rsatadi. Samarali muloqot ko'nikmalariga ega talabalar darsdagi muhokamalarda faol ishtirok etadilar, guruh loyihalari samaraliroq qatnashadilar va bu orqali o'zlarining tajribalarini oshiradilar. Xuddi shunday, o'qituvchilar ham eng so'nggi o'quv manbalaridan xabardor bo'lishlari kerak, kompyuterlar, video konferentsiya va ayniqsa internetdan foydalanish kabi. Bu ham o'quvchilarning o'quv jarayonlariga qiziqishlarini oshirishga yordam beradi.

Muloqot ko'nikmalarini o'rgatishning muhim elementi o'quv qurollaridan foydalana olishdir. Hammamiz eshitganmiz: "Eshitganimni unutaman, ko'rganimni eslayman; men bajarganimni, unutmayman." Rasmlar, plakatlar va amaliy ko'rgazmalar muloqotni yaxshilaydi va biz ularni imkon qadar tez-tez ishlatishimiz kerak. Qog'oz, plakatlar, doska yoki proyektorlardan mashqlar tayyorlash uchun foydalanishimiz mumkin. Raqamli axborot vositalarining ta'lim-tarbiya jarayoniga ko'plab yangi shakllar kirib kelmoqda [3].

Muhokama va natijalar. Hozirgi kunda Respublikamizdagi ko'plab oliy o'quv yurtlari mavjud ta'lim texnologiyalarini amaliyotga integratsiya qilishmoqda. Raqamli axborot vositalaridan o'qitish jarayonida foydalanishning bir qancha afzalliklari bor.

- a) *O'quvchilarning ishtiroqini oshiradi;*
- b) *O'quvchilarni zeriktirmaslik;*
- d) *Dars jarayonini osonlashtiradi;*
- e) *O'quv jarayonini tizimlashtiradi.*

Raqamli axborot texnologiyasini ta'limning ustuvor yo'nalishi sifatida tobora ortib bormoqda. Shulardan ba'zilari:

Podkastlar – (yoki oqimsiz veb-translyatsiya) raqamli media fayllari seriyasidir, (audio yoki video) ular epizodik ravishda chiqariladi va tez internet orqali yuklab olinadi. Podkastlarning ko'plab foydali xususiyatlari mavjud; talabalar va o'qituvchilarga istalgan vaqtda yoki ma'lumot almashishimkonini beradi. Agar talaba darsga ishtirok etolmay qolsa, uni bemalol yuklab olishi va vazifani bajarishi mumkin. Muloqot ko'nikmalariga oid ko'plab podkastlar internetda mavjud. Bu talabalarning o'tiladigan mavzuni dars oldidan o'qib olish imkoniyatini beradi.

Bloglar – Ular veb-sayt turi yoki veb-saytning bir qismidir. Bloglar odatdamuntazam ravishdabir shaxs tomonidan yuritiladisharhlar voqealar tavsifi, video kabi boshqa materiallaryozuvlari bilan saqlanadi. Yozuvlar odatda teskari xronologik tartibda ko'rsatiladi. Aksariyat bloglar interaktiv bo'lib, tashrif buyuruvchilarga sharh qoldirishlari va hattoki bloglardagi vidjetlar orqali bir-birlariga xabar yuborishlari mumkin. Bloglar foydali ma'lumotlar va maslahatlar almashish uchun muhim vosita bo'lishi mumkin.

Ayniqsa talabalarga ma'lumotlarni tarqatish uchun foydalaniladi. O'qituvchilar buni ta'minlash uchun bloglarni

yaratishi, kuzatishi va tahrirlashi mumkin. Bloglar yozma muloqot qobiliyatlarini yaxshilaydi. O'qituvchilar bloglarni post (nashr) qilish usuli sifatida ishlatishadi. Uy vazifasi, muhim sanalar, o'tkazib yuborilgan darslar, loyihalar kabi muhim ma'lumotlar, muhokama taxtalari va hamma uchun ochiq bo'lgan boshqa foydali sinf ma'lumotlari qo'yilishi mumkin. Talabalar ushbu ma'lumotlarga uydan yoki internetga ulangan har qanday kompyuterdan kirish mumkin. Talabalar guruh loyihalari uchun boshqa talabalar bilan muloqot qilish uchun bloglardan foydalanishlari mumkin. Bundan tashqari talabalar o'tkazib yuborilgan topshiriq bo'yicha bir-birlariga savollar berish uchun blogga kirishlari mumkin. Shuningdek, bu talabalarga she'riyat, turli xil topshiriqlar, adabiyotlar va insholar ustida hamkorlik qilish imkoniyatini beradi.

Talabalar dastlab matnga, shu jumladan o'z fikrlarini, savollarini berishlari mumkin, boshqa talabalar javob berish imkoniyatiga ega bo'lishadiva bu javoblarga munosabat bildirishlari mumkin. Bu talabalar o'rtasida muloqotni keltirib chiqaradi va ularning tanqidiy va analitik fikrlash qobiliyatlarini rivojlantiriradi. Shuningdek, uyatchan bo'lgan talabalargasinfda o'z fikrlari boshqacha yondashuvdan foydalangan holda ifodalash imkonini beradi.

Internetda bepul mavjud bo'lgan ko'plab muloqot qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan bloglari mavjud. Ta'limda bunday bloglardan to'g'ri foydalanish talabalarning mustaqil fikrlaydigan shaxs bo'lib shakllanish imkonini beradi.

Elektron kitoblar – Elektron kitob matn va tasvirga asoslangan raqamli shakldagi computer yoki boshqa raqamli qurilmalar orqali o'qisa bo'ladigan nashrdir. Ba'zan an'anaviy bosma kitobning ekvivalenti elektron kitoblar bo'lishi mumkin. Qog'ozli kitoblar bilan solishtirganda, elektron kitoblar qulayroq va ko'proq manbalarni o'z ichiga oladi. Uni ko'p tillarga tarjima qilinishi mumkin, internetga ulanishi mumkin va kitoblar mazmuni ovoz chiqarib o'qiladigan opsiyasini yoqishi mumkin. Internetda muloqot qobiliyatlarini bo'yicha ko'plab elektron kitoblar mavjud.

Ilovalar – Hozirgi kunda talabalarning mobil telefondan foydalanishning ortib borishi shu bilan birgalikda, bilim o'rganish uchun yangi imkoniyatlar yaratdi. Ilovalarni istalgan vaqtda va istalgan joyda bir marta tugmani bosish bilan yuklab olish va smartfonlar, planshetlarda, kompyuterlarda foydalanish mumkin.

Ushbu ilovalarda so'z boyligini oshirish uchun lug'atlar, biznes idiomalar va dunyo bo'ylab eng so'nggi biznes yangiliklari va tahlillari jamlangan. Bularning barchasi talabalarning biznes olamida muvaffaqiyatga erishishiga yordam berish uchun mo'ljallangan.

Xulosa. Tegishli metod va o'quv vositalaridan unumli foydalanish talabalarning o'zaro muloqot qilish ko'nikmalarini oshirishga va ularni o'quv jarayoniga jalb qilish qaratilgandir. Ushbu usullardan foydalanish ta'lim sifatini yaxshilab qolmay, ularni mustaqil fikrlaydigan shaxs sifatida shakllanishiga imkon beradi. Demak, muloqot birgalikdagi harakat ehtiyojlaridan kelib chiqadigan, fikr almashish, bir - biriga ta'sir etish, boshqalarni tushunish, odamlar o'rtasida kontakt o'rnatish va rivojlantirish jarayoni ekan. Buni inobatga olib muloqot usullaridan oqilona foydalanish ta'lim-tarbiya samaradorligini oshiradi.

ADABIYOTLAR

1. M. Maxsudova "Muloqot psixologiyasi". O'quv qo'llanma. - T.: «Turon-Iqbol» nashriyoti, 2006. - 119 b.
2. Котова, И.Б. Общая психология: Учебное пособие / И.Б. Котова, О.С.
3. Канаркевич. - М.: Дашков и К, Академцентр, 2016. - 480 с
4. Mrs. Shubhangi, R. Khambaya "Developing effective communication skills in students". Scholarly Research Journal for Interdisciplinary Studies, Online ISSN 2278-8808, SJIF 2016 = 6.17, www.srjis.com. UGC Approved Sr. No.49366, NOV-DEC 2017, VOL- 4/37

5. N.B. Djuraeva "The importance of developing culture of communication to future designers ". Science and innovation international scientific journal volume 2 issue 5 may 2023.
6. N.B. Djuraeva "Developing culture of communication to future designers "
7. Scientific bulletin of Tashkent Pedagogical University №5.2023.ISSN 2181-9580
8. Djuraeva N.B, Usmonova L. Bakirova H.The role of terms of specialty in professionally oriented education.vol 48.No,11.2021
9. Djuraeva N, Palvanova M. The ways of learning phraseologizms with components expressing currency units in teaching process. EPRA International Journal of Research and Development (IJRD) Volume: 5 | Issue: 3 | March 2020.
10. Leontyev A.A. Pedagogik muloqot. M.; Nalchik, 1996 y